

**Акадэмік
У. М. ІГНАТОЎСКІ:
Матэрыялы
навуковых
чытаньяў,
прысвечаных
110-годдзю
3 дня
нараджэння**

АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ

**Акадэмік
У. М. ІГНАТОЎСКІ**

**Матэрыялы
навуковых
чытанняў,
прысвечаных
110-годдзю
3 дня
нараджэння**

Мінск
«Навука і тэхніка»,
1993

ББК 63.3(2Б)

А 38

УДК [929 Ігнатоўскі+947.6(092)] (043.2)

Складальнік

М. У. Токараў

Прадмова

І. Я. Навуменкі

0503020903—141

А—————БЗ 161—93

М 316(03)—93

ISBN 5-343-01472-0

© Складанне. М. У. Токараў,
1993

ПРАДМОВА

У красавіку 1991 г. споўнілася 110 гадоў з дня нараджэння Усевалада Макаравіча Ігнатоўскага — дзяржаўнага і грамадскага дзеяча Беларусі, вучонага-гісторыка, першага прэзідэнта Акадэміі навук Беларусі.

Доўгія гады дзейнасць і спадчына У. М. Ігнатоўскага замоўчваліся або ацэньваліся негатыўна. І толькі цяпер мы маем магчымасць аб'ектыўна і ўсебакова ацаніць уклад выдатнага вучонага ў развіццё беларускай навукі і культуры.

Жыццёвы шлях У. М. Ігнатоўскага — тыповы для прагрэсіўнага беларускага цесна звязанага з народамі інтэлігента пачатку ХХ ст. Светапогляд вучонага, грамадскага дзеяча фармаваўся пад уздзеяннем сацыялістычных ідэй і, нягледзячы на віхурныя, супярэчлівыя падзеі Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны на Беларусі, найлепшыя прадстаўнікі гэтай інтэлігенцыі знаходзілі ў рэшце рэшт верны шлях служэння народу і радзіме.

У. М. Ігнатоўскі нарадзіўся 19 красавіка 1881 г. у в. Токары Камянецкага раёна ў сям'і настаўніка. У 1911 г. ён скончыў гісторыка-філалагічны факультэт Юр'еўскага (Тартускага) універсітэта.

У складаны час першай сусветнай вайны палітычная пазіцыя У. М. Ігнатоўскага схілялася ўлева, паступова збліжалася з платформай беларускага нацыянальнага руху ў яго рэвалюцыйна-дэмакратычнай плыні. У Яраслаўлі, куды эвакуіраваўся Мінскі настаўніцкі інстытут (У. М. Ігнатоўскі працаваў яго выкладчыкам, затым дырэктарам), У. М. Ігнатоўскі распачынае актыўную палітычную работу. Застаючыся на платформе левых эсэраў, з якімі на першым часе супрацоўнічалі бальшавікі, ён прымаў удзел у дэманстрацыях супраць царызму, ва ўсталяванні ў горадзе савецкай улады.

У 1919 г. У. М. Ігнатоўскі стварыў у Мінску Беларускаю камуністычную арганізацыю, а яшчэ праз год уступіў у РКП(б). Глыбока вывучаючы марксісцкую філасофію, ён успрымаў яе творча. Вучоны быў у ліку тых, хто яшчэ на зыходзе 20-х гадоў адчуў, як скажае, дагматызуе вучэнне Маркса і Леніна той напрамак у палітыцы, які ў хуткім часе назавуць сталінскім. Гэта адна з падспудных, але сапраўдных прычын, па якіх У. М. Ігнатоўскі апынецца адной з першых ахвяр сталіншчыны.

Ужо вясной 1921 г. У. М. Ігнатоўскі становіцца народным камісарам асветы БССР. З прызначэннем яго на гэтую пасаду звязваліся вялікія надзеі на рост культурнага будаўніцтва ў Беларусі. І яны спраўдзіліся. У. М. Ігнатоўскага па праву можна лічыць адным з заснавальнікаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Як сапраўдны асветнік ён добра разумеў, што нацыя без сістэмы адукацыі, якую завяршае вышэйшая школа, не здольна да адраджэння, узлёту да вышынь культуры.

Вялікія заслугі У. М. Ігнатоўскага ў развіцці беларускай навукі і культуры. Ствараючы пры Наркамасвеце ў тым жа 1921 г. навукова-тэрміналагічную камісію, на базе якой у наступным годзе быў арганізаваны Інстытут беларускай культуры, наркам асветы змагаўся за стварэнне асяродкаў навукі, якіх у Беларусі дагэтуль было вельмі мала.

Існуе непасрэднае дачыненне У. М. Ігнатоўскага да арганізацыі Дзяржаўнай і ўніверсітэцкай бібліятэк, Дзяржаўнага музея, Цэнтральнага архіва, выдавецтва «Савецкая Беларусь».

Буйны ўклад унёс У. М. Ігнатоўскі і ў станаўленне гістарычнай навукі ў БССР. Ім напісаны шэраг навуковых прац па гісторыі Беларусі, сярод якіх «Кароткі нарыс гісторыі Беларусі» (1919), «Гісторыя Беларусі ў XIX і ў пачатку XX ст.» (1926), «1863 год на Беларусі» (1930) і інш. Яны адлюстроўваюць ступень развіцця гістарычных ведаў таго часу. Варта сказаць, што гэтыя кнігі не страцілі сваёй навуковай вартасці да сённяшняга дня.

У 1926 г. У. М. Ігнатоўскі прызначаецца старшынёй Прэзідыума Інстытута беларускай культуры. У 1929 г. ён становіцца прэзідэнтам створанай на базе Інбелкульту Беларускай Акадэміі навук. У лютым 1931 г. шлях У. М. Ігнатоўскага трагічна абарваўся.

Мы яшчэ недастаткова вывучылі навуковую спадчыну У. М. Ігнатоўскага, яго грамадскую дзейнасць. Няхай жа нашы сённяшнія навуковыя чытанні паслужаць гэтай высакароднай справе.

Паважаныя таварышы! Дазвольце адкрыць навуковыя чытанні, прысвечаныя 110-й гадавіне з дня нараджэння першага прэзідэнта Беларускай Акадэміі навук акадэміка Ігнатоўскага Усевалада Макаравіча.

І. Я. Навуменка

ЗМЕСТ

<i>І. Я. Навуменка.</i> Прадмова	3
<i>М. П. Касцюк.</i> У. М. Ігнатоўскі — грамадскі дзеяч, вучоны	6
<i>Л. М. Лыч.</i> Усевалад Ігнатоўскі і беларусізацыя 20-х гадоў	16
<i>М. У. Токараў.</i> У. М. Ігнатоўскі як арганізатар навукі ў Беларусі	31
<i>І. М. Ігнаценка, А. С. Кароль.</i> У. М. Ігнатоўскі — гісторык	36
<i>А. П. Грыцкевіч.</i> Погляды У. М. Ігнатоўскага на гісторыю Беларусі феадальнага перыяду	48
<i>М. В. Біч.</i> Гісторыя вызваленчага руху на Беларусі ў XIX — пачатку XX ст. у асвятленні У. М. Ігнатоўскага	56
<i>Э. М. Савіцкі.</i> Сацыяльна-эканамічная гісторыя Беларусі перыяду капіталізму ў працах У. М. Ігнатоўскага	66
<i>М. І. Мушыньскі.</i> Літаратурна-крытычная і публіцыстычная спадчына У. М. Ігнатоўскага	74
<i>П. Ц. Петрыкаў.</i> Крытыкі-фальсіфікатары	85
<i>У. М. Міхнюк.</i> Сумленна служыў народу (да пытання аб палітычнай рэабілітацыі У. М. Ігнатоўскага)	96

Навуковае выданне

АКАДЭМІК У. М. ІГНАТОЎСКИ

**МАТЭРЫЯЛЫ НАВУКОВЫХ ЧЫТАННЯУ,
ПРЫСВЕЧАНЫХ 110-ГОДДЗЮ 3 ДНЯ
НАРАДЖЭННЯ**

Складальнік

Токараў Мікалай Уладзіміравіч

Загадчык рэдакцыі А. І. Валахановіч

Рэдактар Л. М. Салаўёва

Мастак Я. І. Бандарэнка

Мастацкі рэдактар В. В. Саўчанка

Тэхнічны рэдактар Л. А. Карнеева

Карэктар І. Л. Дзмітрыенка

Здадзена ў набор 26.08.93. Падпісана ў друк
29.10.93. Фармат 84×108¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гар-
нітура літаратурная. Высокі друк. Ум. друк. арк.
5,46. Ум. фарб.-адб. 5,57. Ул.-выд. арк. 5,49. Тыраж
1400 экз. Зак. № 824. Цана 500 р.

Выдавецтва «Навука і тэхніка» Акадэміі навук
Беларусі і Міністэрства інфармацыі Рэспублікі
Беларусь, 220141. Мінск, Жодзінская, 18. ЛВ
№ 437. Друкарня імя Францыска Скарыны выда-
вецтва «Навука і тэхніка» 220141. Мінск, Жодзін-
ская, 18.

